

Yazar: Dr. Ozan Doğan

Roman Aleviler

Yayın Tarihi: **15 Nisan 2026**

Özet

Rom, Dom, Lom, Demirci gibi farklı etno-kültürel özelliklere sahip olan gruplar maruz kaldıkları damgalama pratiklerinin etkisini azaltmak için büyük oranda Roman kavramını kullanır. Bu nedenle kavram işaret ettiği esas anlamdan yani Rom etnik kimliğinden soyutlanarak şemsiye bir kavram niteliği kazanır. Fakat bu durum grup farklarının görünmez olmasına yol açan kimi sonuçlar da doğurur. Bu maddede Roman kavramı şemsiye bir kavram olarak kullanılmış, grup farkları ise olabildiğince belirginleştirilmiştir.

Roman Aleviler Türkiye'nin bütün bölgelerinde yaşar. Türkiye'de ikamet eden toplam Roman nüfus içerisinde Alevi inancını benimseyenlerin oranı net değildir. Zira Roman Alevilerin etno-dinsel ve kültürel birikimleri yeterince çalışılmamıştır. Bu nedenle Roman Aleviler hakkında bilinenler büyük oranda varsayımlara yahut sınırlı verilerin genelleştirilmesine dayanır. Yakın zamanda kaleme alınan kimi metinler ve saha verileri ise Roman Alevilerin yüzbinlerle ifade edilen bir nüfusa tekabül ettiğini ve Anadolu Aleviliğinin saklı kalmış önemli bir kolunu teşkil ettiğini anlatır.

Roman Alevilerin zengin birikimleri Çingene damgasının altında görünmez olur. Çingene kavramına yüklenen olumsuzluklar nedeniyle Roman grupların inancına şüpheyile yaklaşılır, Alevilik ile Roman kimliği bağdaştırılmaz. Bu maddede Roman gruplara ilişkin kalıp yargılar dikkate alınarak Roman kavramı, adlandırma ve köken tartışmaları ile Roman Alevilerin kuşaklar boyunca aktarılan inanç pratikleri ele alınmıştır.

Romanlar Kimdir?

Göçebe kökenli gruplar genellikle bu gruplara dahil olmayanlar tarafından ortaya atılan kavramlarla tanımlanır. Türkiye'de birçok grup fiziksel görünüşleri, sosyal statüleri, geçim stratejileri ve yaşam tarzları nedeniyle Çingene yahut Roman olarak adlandırılır. Bölgesel düzlemde ise Lom, Dom, Abdal, Poşa, Mıtrıp, Aşık gibi kavramlara ek olarak çeşitli mesleki isimlere gönderme yapan Demirci, Elekçi, Sepetçi, Arabacı, Kalburcu gibi kavramlar kullanılır. Bu durum Türkiye'ye özgü değildir. Roman grupların yaşadığı

her ülkede benzer pratikler görülür. Örneğin Avrupa’da Sinti, Manush, Cale, Kaale, Romanichals, Travellers, Gens du voyage, Yenish gibi onlarca farklı topluluk Roma (Türkiye’de Roman kavramına karşılık gelir) şemsiyesi altında toplanır (Marushiakova ve Popov 2016, 10-11).

Roman grupların etnik kökenleri, ana dilleri, dini inançları, kültürel özellikleri yaşadıkları ülkelerde çeşitli çalışmalara konu edilmiştir. Fikir birliği sağlanması mümkün olmayan bu konular değişen şartlar altında tekrar tekrar gündeme gelir. Oluşan hacimli literatürde üç farklı yaklaşım ön plana çıkar.

Hakim olan yaklaşıma göre Romanlar, Hindistan kökenli olup 5-15. yüzyıllar arasında yaşanan istilalar, tarımsal faaliyetin çöküşü ve kıtlık nedeniyle çeşitli ülkelere göç eder. Göç yollarında Persçe, Ermenice, Yunanca gibi çoğunluk dilleriyle karşılaşan Romanların bu dillerden etkilendiği ve ana dillerinin “Ben” ve “Phen” olmak üzere iki kola ayrıldığı söylenir. Onuncu yüzyılın sonu ile on birinci yüzyılın başına varıldığında ise Romanlar; Mezopotamya’nın kuzeyinden Bizans İmparatorluğu’nun doğu sınırlarına kadar uzanan geniş bir alana dağılır. Farklı göç yollarını takip eden Romanların Dom, Lom ve Rom olmak üzere üç ana gruba ayrıldığı belirtilir. Buna göre “Ben” dilini konuşan Domlar; Suriye ve Filistin’e yerleştikten sonra ilerlemeye devam ederek Mısır, Kuzey Afrika ve İspanya’ya kadar ulaşır. “Phen” dilini konuşan Lomlar kuzeye doğru göç ederek esasta Ermenistan ve Gürcistan’a yerleşir. Yine “Phen” dilini konuşan ve en kalabalık grup olduğu söylenen Romlar ise batıya doğru ilerleyerek “Küçük Asya”ya, Bizans İmparatorluğu’na, Balkanlar’a ve ötesine yerleşir (Marushiakova ve Popov 2001, 11-13). 1700’lü yıllarda ortaya çıkan ve çeşitlenerek günümüze kadar ulaşan Hindistan anlatısı esasta dilbilimsel bulgulara dayandırılır. Dom, Lom ve Rom gruplarının ana dilleri ile Sanskritçe arasındaki benzerlikler Hindistan anlatısının en temel dayanağını oluşturur (Matras 2005, 53-68).

Egypt (Mısır) kelimesinden türetilen Gypsy ifadesi ise arşiv belgelerine atıfla oluşturulmuş başka bir köken anlatısını örnekler. Hindistan anlatısını eleştiren Judith Okely Roma kavramı yerine Gypsy kavramını kullanmayı tercih eder. Okely; egemen toplumların okur-yazar geleneğinin Çingenerin (Gypsy) kökenlerine ilişkin mitler yaratmada yardımcı olduğunu ve Avrupa’nın başka yerlerinde olduğu gibi Britanya Adaları’nda da Çingenerlere bir dizi köken atfedildiğini belirtir. Okely ayrıca bu grupların kendilerine ait dil özelliklerinin ticari faaliyetler ve hac ziyaretleri esnasında gerçekleşen karşılaşmalar yoluyla da oluşabileceğini (2002, 2-4); bu gruplarla benzer fiziksel özelliklere sahip insanların Akdeniz ve Doğu Avrupa’da da yaşadığını belirtir (1997, 18). Anadolu’da, Mısırlı anlamına karşılık gelen Kıpti kavramı erken Cumhuriyet dönemine kadar Çingene kavramıyla birlikte yaygın olarak kullanılır (Yılıgür 2015, 34-36). Bu bakımdan Avrupa’da ve Anadolu sahasında Hindistan’a ek olarak Mısır da

göçebe kökenli gruplara atfedilen bir anavatan olarak ön plana çıkar.

Diğer taraftan adlandırma, köken, jenerik tasnifleme gibi tutumları eleştirerek göçebe kökenli grupları peripatetik kavramı etrafında tartışan bir ekol de bulunur. Bu ekol Gypsy ve Roma kavramları etrafında süren tartışmalara dahil olmaz; daha ziyade mesleki birikimler etrafında şekillenen göçebe yaşamı, grup farklarını ve farklı grupların maruz kaldığı dışlayıcı söylemleri analiz eder. Peripatetik kavramı Joseph Berland ve Aparna Rao tarafından belirli özellikler etrafında tanımlanır. İkiliye göre peripatetik grupların kimlikleri belirsizdir yani belirgin bir köken anlatıları bulunmaz. Bu gruplar yerleşik halkın yapmadığı aşağı görülen işleri yaptıkları için kendilerini çevreleyen toplumsal yapı içerisinde düşük sosyal statüleriyle ilişkili olarak ele alınır. Bununla birlikte yaşam tarzları ve ritüelleri yerleşik olanlardan farklılık gösterir. Gerekli hallerde kendilerine ait diller ya da argo vasıtasıyla code-switching (dil değiştirme) yaparlar. Endogamik özellik gösteren bu gruplar sabit bir mekan yerine mobilize bir hayat sürerler, sosyal yapılarının sağladığı esneklik nedeniyle değişen koşullara çabuk uyum sağlayarak geçim stratejilerini uyarlarlar. Koşullara uyum sağlayabilecek bir seçenek kalmadığında ise yerleşik hale gelerek göçebe yaşam tarzını terk edebilirler (Berland ve Rao 2004, 14-22).

Türkiye’de Roman ve Çingene kavramları ekseninde kaleme alınan birçok metinde bu grupların Hindistan’a dayandığı söylenen kökeni ile dil ve kültür özelliklerine yer verilir. Lakin yüzlerce yıl boyunca konar göçer özellik gösteren grupların kökenlerine dair kesin ifadeler kullanmak rasyonel değildir. Bu grupların kimliklerini tarif etme biçimleri, geçmişlerine dair anlatıların belleğin müsaade ettiği sınırlara kadar uzanması, yazılı kaynaklarının bulunmaması; sosyo-ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulların değişmesi çeşitli belirsizlikleri beraberinde getirir. Bu nedenle ortak köken, dil, inanç, etnik özellik anlatıları eşliğinde kullanılan Çingene ya da Roman gibi şemsiye kavramlar grup farklarını görünmez kılan bir yön barındırır.

Roman kavramı etnik olarak Romlara karşılık gelir fakat kavram sadece Romlar tarafından değil, Rom olmayan gruplar tarafından da kullanılır. Bireyler olumsuz anlamlarla yüklü olan Çingene kavramı yerine günlük hayatta genellikle kendilerine meşruiyet alanı açan ve nispeten yıpranmamış bir kavram olan “Roman”ı tercih eder. Bu tutum farklı koşullar altında değişebilir, Roman kavramı yerine başka bir kavram ikame edilebilir.

Abdallar, Roman olmayan grupların en belirgin örneklerinden birisini oluşturur. Zira Abdalların dil varlıkları, göç yolları, bağlı oldukları Alevi ocakları, kültürel özellikleri önemli farklar içerir. Anlaşılacağı üzere göçebe kökenli gruplar arasındaki farklar basit ve önemsiz değildir. Güncel ve bilimsel olmayan referanslarla bu grupların birikimlerini

idrak etmek mümkün değildir. Dolayısıyla “Romanlar kimdir” sorusu büyük oranda belirsizlik içeren yanıtlara karşılık gelir ve farklı göçebe kökenli gruplara işaret eder.

Alevi Ansiklopedisi'nin bu maddesinde kullanılan Roman kavramı farklı göç yollarına, dil varlıklarına ve etno-kültürel birikimlere karşılık gelen Rom, Dom, Lom gibi göçebe kökenli grupları kapsayan şemsiye bir kavram olarak kullanılmıştır.

Alevilik ve Romanlar

Romanlarla ilgili literatür gözden geçirildiğinde Romanların dini yaşamına ilişkin araştırmaların yetersiz olduğu görülür. Türkiye’de yaşayan Roman nüfusunun 500 bin ila 5 milyon arasında olduğu ileri sürülür (Marsh 2008, 21) (Adaman, Demir, Uncu, ve Yeniev 2022, 5). Fakat bu tahminler birçok bakımdan belirsizlik yüklüdür. Hangi grupların bu nüfusa dahil edildiği net değildir. Dolayısıyla nüfusa ilişkin söylemler büyük oranda dışarıdan gözleme ve jenerik tasniflemeye dayanır. Diğer taraftan Romanların çoğunluğunun Sünni, belirli bir kısmının ise Alevi olduğu belirtilir (Marsh 2008, 22-23). Ek olarak göçebe olan Roman topluluklarının büyük oranda Aleviliği, yerleşik toplulukların ise Sünniliği benimsediği düşünülür (Özkan 2000, 103-104). Hamza Aksüt’e göre ise “Anadolu’da yaşayan Çingenerin büyük bölümü Alevi’dir. 9 ve 10. yüzyıllarda Mezopotamya’ya gelen Çingenerin Aleviliği bu dönemde kabul ettiği varsayılmaktadır (2009, 407).” Bununla birlikte Alevilerin etnik kökenine değinilen metinlerde Romanlara ya hiç verilmez ya da sınırlı ifadelerle yetinilir. Alevi inancında renk, dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmadığı; Aleviliğin farklı kökenlerden (özellikle Türk, Türkmen, Kürt, Arnavut gibi) ve farklı kültürlerden gelen insanların ortak değerleriyle oluştuğu belirtilir (Gülçiçek 2004, 26) (Yaman 2007, 48-58) (Tur 2002, 287-288).

Roman gruplar içerisinde Alevi inancını benimseyen nüfusun ne kadar olduğu ve Alevi inancının bu gruplar tarafından ne zaman benimsendiği net değildir. Lakin farklı illere odaklanan çalışmalar ve kimi Roman derneklerinin açıklamaları dikkate alındığında Roman gruplar arasında Alevi inancının yaygın olduğu anlaşılır. 2023 ve 2024 yıllarında Uşak, Kütahya, Afyon, Manisa, Elazığ ve Malatya’da Ozan Doğan (2025) tarafından gerçekleştirilen kapsamlı saha çalışmalarında Çingene olarak damgalanan grupların homojen olmadığı aktarılır. Abdalları, Roman kategorisinde değerlendirmeyen Doğan (2025), Alevi inancının farklı etnik özellikler gösteren Roman gruplar arasında yaygın olduğunu belirtir. Doğan bu fikrini Roman grupların farklı bölgelere ve illere yayılan akrabalık ilişkileriyle destekler. Roman grupların Alevi inancını benimseme süreçlerinin çok eski tarihlere uzanabileceğini belirten Doğan, Ege Bölgesinde yaşayan Romanların önemli bir kısmının (Lomlar ve demirciler) en az iki yüz yıldır Işık Çakır Sultan ocağına bağlı olduğunu aktarır. Farklı grupların farklı

tarihlerde Alevi inancını benimsediğini belgeleyen Doğan (2025, 113-156), ocak sistemine bağlılığın Roman gruplar arasında yaygın olduğunu not eder.

Doğan'ın (2025) kapsamlı çalışması haricinde Romanların Alevi inancıyla ilişkisine kimi tezlerde, makalelerde ve açıklamalarda da değinilir. Bu ifadeler farklı yerlere ve bölgelere işaret etmesi bakımından önemlidir. Malatya'da yaşayan Roman grupların sosyo-ekonomik durumları üzerine doktora tezi yazan Muhammet Fırat burada yaşayan Romanların %85'inin kendisini Alevi-Bektaşî olarak tanıttığını aktarır (Fırat 2016, 159). Çankırlı Poşalar (Lomlar) üzerine makale yazan Ensar Çetin ise kentte yaşayan iki bin civarında Poşa'nın bir kısmının dini inancını Alevi-Bektaşî olarak tanımladığını belirtir (2015, 95-98).

Eski CHP İzmir milletvekili Özcan Purcu Anadolu'ya gelen Romanların yüzde doksanının (belki daha fazlasının) Alevi Bektaşî olmasına rağmen zamanla asimile edildiğini ileri sürer. Purcu, Türkiye'nin her ilinde yaşayan Roman grupları yakından tanıdığını belirterek saha deneyimlerine gönderme yapar (Aslan 2022, 54).

Roman Aleviler arasında görülen asimilasyona başka isimler de değinir. Balıkesir'in Altıeylül ilçesinde Alevi inancını benimseyen Roman bireylerin zamanla Sünni inancın etkisinde kaldıklarını aktaran Emirhan Demirbozan, bu bireylerin giderek Alevi inancından uzaklaştıklarını not düşer (2020, 92). Akhisar'da 8 bin civarında Romanın yaşadığını belirten Erdoğan Şener ise bu nüfusun 3500'ünün Alevi olduğunu fakat Roman Aleviler arasında ibadetlerini eskisi gibi devam ettiren çok az bir kesimin kaldığını belirtir (Halis 2021).

Roman Alevilerin inanç pratiklerinde farklılık bulunmaz, Romanlar etno-kültürel özelliklerini inanç pratiklerine aktarmamıştır. Fakat yukarıdaki aktarımlardan da anlaşılacağı üzere yaşanan kentin etno-dinsel yapısı Roman Alevileri etkilemiştir. Alevilerin farklı bölgelerde maruz kaldığı farklı düzeylerdeki asimilasyon politikalarına Roman Alevilerin daha üst boyutta maruz kaldığı söylenebilir. Zira Roman Aleviler yaşadıkları kentlerde Roman olmayan Alevilerle ve Alevi kurumlarıyla sistemli bir ilişki içerisinde değildir. Bu nedenle Roman gruplar Alevi inancını kendi sosyal sermayeleriyle ve bağlı oldukları ocakların Dedeleri vasıtasıyla günümüze kadar aktarabilmiştir. Diğer taraftan kimi yerelerde hem Alevi hem de Sünni ibadet ritüelleri uygulanır (Doğan 2025, 148-150). Roman Alevilere özgü olmayan bu tutumun yüzlerce yıllık toplumsal, tarihsel, sosyolojik bağlamları bulunur.

Türkiye haricinde İran (Amonalahi 1999-2000, 114), Afganistan (Rao 2004, 278-279), Suriye (Meyer 2004, 74), Güney Kafkasya (Marushiakova ve Popov 2016, 88) ve Bulgaristan'da (Marsh ve Strand 2005, 168-172) yaşayan kimi Roman gruplar arasında Alevi ve Şii inancını benimseyenler bulunur. Başka ülkelerde de Alevi ya da Şii inancını

benimseyen Roman grupların bulunması muhtemeldir fakat bu birikim kapsamlı bilimsel çalışmaların konusu edilmediği için bilinenler oldukça sınırlıdır.

Sonuç

Roman Aleviler Türkiye'nin bütün bölgelerinde yaşamalarına ve büyük bir nüfusa karşılık gelmelerine rağmen Çingene damgasının gölgesinde kalır. Tarihleri, kültürleri, birikimleri görmezden gelinir. Cemevlerinde, türbelerde, anma törenlerinde Roman Alevilerin varlığı mesafeye ve dışlamayla karşılaşılır.

Çingene kavramı olumsuz anlamlarla yüklü olduğu için bu kavram Roman gruplar tarafından kullanılmaz. Roman olmayan bireyler göçebe kökenli grupları genellikle yaşam tarzlarına, fiziksel görünümüne, geçim stratejilerine göre değerlendirir. Onları homojen bir grup gibi ele alır; damgalar, çeşitli isimler yakıştırır.

Türkiye'de ulusal ölçekte Roman ya da Çingene; bölgesel ölçekte ise Lom, Dom, poşa, mıtırıp, aşık gibi kavramlar göçebe kökenli grupları tanımlamak için kullanılır. Bu kavramlar Çingene kavramının yüklendiği ön kabuller, fikirler ve anlatılar ekseninde çerçevelenerek günlük yaşama nüfuz eder. Bu nedenle Romanlar ya zavallı olarak görülür ya da kirli, tehlikeli, cahil, arsız, suçlu olarak kodlanır. Fakat her durumda kendilerine tepeden bakılır. Romanlar yalnız hakim olanın değil, ezilen kesimlerin de basıncını yaşar. Öyle ki bir kentte yüzlerce yıl boyunca yaşasalar da yabancı olmaktan kurtulamazlar. Oysa yaşadıkları her çevrenin neredeyse en eski sakinleri arasında yer alırlar.

Türkiyeli Roman gruplar homojen özellik göstermez. Bu nedenle farklı bölgelerden, bağlamalardan, yüzyıllardan geçerek günümüze ulaşan Roman grupların kökeni, inancı, etnik özellikleri hakkında ihtiyatlı hareket etmek gerekir.

“Roman Alevi” ifadesi şemsiye bir kavramdır. Bu şemsiye altında Çingene damgası nedeniyle görünür olma imkanı bulamayan ve farklı etno-kültürel özellikler (Rom, Dom, Lom, demirci gibi) gösteren göçebe kökenli Alevi gruplar bulunur. Her bir grubun göç yolları, ana dilleri, Aleviliği alımlama ve kuşaklar boyunca aktarma pratikleri farklılık gösterir. Bu birikim Anadolu Aleviliğinin gerçek manada ihmal edilmiş önemli bir kolunu oluşturur.

Kaynakça & İleri Okumalar

Adaman, Fikret, İsa Ali Demir, Baran Alp Uncu, and Gökçe Yeniev. 2022. *Covid-19'un Türkiye'deki Roman Toplulukları Üzerindeki Sosyo-ekonomik Etki Araştırması*. İstanbul: Sıfır Ayrımcılık Derneği.

- Aksüt, Hamza. 2009. *Aleviler: Türkiye-İran-İrak-Suriye-Bulgaristan*. Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- Amanolahi, Sekandar. 1999-2000. "The Gypsies of Iran (A Brief Introduction)." *Iran and the Caucasus* 3-4: 109-118.
- Aslan, Şükrü, ed. 2022. *Mersin Alevi Toplulukları Çalıştayı*. Mersin.
- Berland, Joseph C., and Aparna Rao. 2004. "Unveiling the Stranger: A New Look at Peripatetic Peoples." In *Customary Strangers: New Perspectives on Peripatetic Peoples in the Middle East, Africa, and Asia*, edited by Joseph C. Berland and Aparna Rao, 1-30. London: Praeger.
- Çetin, Ersan. 2015. "Çankırı Poşalarında Sosyal ve Dini Hayat." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 18 (3): 85-102.
- Demirbozan, Emirhan. 2020. *Roman Vatandaşlarda Dindarlık: Geleneklerde Dışlanmanın İzdüşümleri (Balıkesir/Altıeylül İlçesi Örneği)*. Yüksek Lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Doğan, Ozan. 2025. *Roman Aleviler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fırat, Muhammet. 2016. *Çingeneliği Anlamanın İmkanları: Çingeneler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Malatya Örneği)*. Doktora tezi, Fırat Üniversitesi.
- Grellmann, Heinrich Moritz Gottlieb. 1787. *Dissertation on the Gypsies*. London.
- Gülççek, Ali Duran. 2004. *Alevilik (Bektaşilik, Kızılbaşlık) ve Onlara Yakın İnançlar*. 2 vols. Köln: Ethnographia Anatolica Verlag.
- Halis, Müjgan. 2021. "Alevilerin de Ötekileri: Abdallar ve Romanlar." Accessed November 25, 2025.
<https://www.independentturkish.com/node/416066/haber/alevilerin-de-%C3%B6tekileri-abdallar-ve-romanlar>
- Hancock, Ian. 2006. "On Romany Origins and Identity: Questions for Discussion." In *Gypsies and the Problem of Identity: Contextual, Constructed and Contested*, edited by Adrian Marsh and Elin Strand, 69-92. İstanbul: Swedish Research Institute in İstanbul.
- Kenrick, Donald, and Grattan Puxon. 1972. *The Destiny of Europe's Gypsies*. New York: Basic Books.
- Marsh, Adrian. 2008. "Etnisite ve Kimlik: Çingenelerin Kökeni." In *Biz Buradayız!*

Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi, edited by Ebru Uzpeder, Savelina Danova/Roussinova, Sevgi Özçelik, and Sinan Gökçen, 19-28. İstanbul.

Marsh, Adrian, and Elin Strand. 2005. “Gypsies and Alevis: The Impossibility of Abdallar Identity.” In *Alevis and Alevism: Transformed Identities*, edited by Hege Irene Markussen, 162-174. İstanbul: Isis Press.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov. 2001. *Gypsies in the Ottoman Empire*. Hatfield: University of Hertfordshire Press.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov. 2011. “Between Exoticization and Marginalization: Current Problems of Gypsy Studies.” *Behemoth* 1: 51-68.

Marushiakova, Elena, and Vesselin Popov. 2016. “Introduction: Who Are Roma?” In *Roma Culture: Myths and Realities*, vol. 3, edited by Elena Marushiakova and Vesselin Popov, 7-34. Munich: Lincom Academic Publishers.

Matras, Yaron. 2005. “The Role of Language in Mystifying and Demystifying Gypsy Identity.” In *The Role of the Romanies*, edited by Nicholas Saul and Susan Tebbutt, 53-78. Liverpool: University of Liverpool Press.

Meyer, Frank. 2004. “Biography and Identity in Damascus: A Syrian Nawar Chief.” In *Customary Strangers: New Perspectives on Peripatetic Peoples in the Middle East, Africa, and Asia*, edited by Joseph C. Berland and Aparna Rao, 71-93. London: Praeger.

Okely, Judith. 1997. “Some Political Consequences of Theories of Gypsy Ethnicity: The Place of the Intellectual.” In *After Writing Culture: Epistemology and Praxis in Contemporary Anthropology*, edited by Andrew Dawson, Jenny Hockey, and Allison James. London: Routledge.

Okely, Judith. 2002. *The Traveller-Gypsies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Özkan, Ali Rafet. 2000. *Türkiye Çingeneri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Rao, Aparna. 2004. “Stranger and Liminal Beings: Some Thoughts on Peripatetics, Insiders, and Outsiders in Southwest Asia.” In *Customary Strangers: New Perspectives on Peripatetic Peoples in the Middle East, Africa, and Asia*, edited by Joseph C. Berland and Aparna Rao, 269-299. London: Praeger.

Tur, Seyit Derviş. 2002. *Erkanname: Aleviliğin İslam’da Yeri ve Alevi Erkanları*. İstanbul: Can Yayınları.

Yaman, Ali. 2007. *Alevilik ve Kızılbaşlık Tarihi*. İstanbul: Nokta Kitap.

Yılgür, Egemen. 2015. "Tek Parti Döneminde 'Kıpti' Nüfusun İskanı ve Vatandaşlığa Kabulü Üzerine Genel Bir Değerlendirme." *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 12: 32-45.